

Клоченок Олена,

Державна наукова архітектурно-будівельна
бібліотека імені В. Г. Заболотного,
завідувачка відділу бібліографічної та
довідково-інформаційної роботи
м. Київ

КРАЄЗНАВЧИЙ КОНТЕКСТ У ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВОЇ АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ ІМЕНІ В. Г. ЗАБОЛОТНОГО

Здобуття Україною незалежності особливо гостро поставило питання збереження національної ідентичності. У цей період бібліотеки України стали важливими осередками збереження, дослідження й популяризації національної культурної спадщини.

Мультидисциплінарність бібліотечних краєзнавчих досліджень обумовлює висвітлення різних аспектів комплексного вивчення історії і культури регіонів України. Вагомим фактором у формуванні національної єдності, збереженні історичної і культурної пам'яті є дослідження питань історії архітектури і будівництва, пам'яткоохоронної діяльності, внеску українських зодчих у розвиток архітектурних стилів на території України, впливу містобудівних умов на формування особливостей забудови того чи іншого регіону.

Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека імені В. Г. Заболотного (далі ДНАББ ім. В. Г. Заболотного) формує унікальний національний фонд галузевих видань з питань архітектури, будівництва, містобудування, образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва й суміжних наук – краєзнавства, історії, археології, етнографії, геральдики. Фундаментальною джерельною базою для краєзнавчих досліджень є галузеві й періодичні видання, натурні обстеження, науково-технічні звіти, оригінальні кресленики, архітектурна графіка, колекції світлин, негативів, листівок, що містять інформацію про пам'ятки архітектури, висвітлюють регіональні особливості містобудування, будівельних традицій, зразків декоративно-ужиткового й сучасного мистецтва України.

Інформаційний ресурс ДНАББ ім. В. Г. Заболотного сприяє всебічному вивченню архітектурної і мистецької спадщини, збереженню архітектурних регіональних традицій, слугує фундаментальним підґрунтям для дослідження втрачених архітектурних пам'яток і можливого їхнього відновлення. Також видання галузевого фонду висвітлюють питання впливу географічних і кліматичних умов, особливості місцевих будівельних матеріалів і будівельних технологій, планувальних вирішень і декоративного оздоблення будівель на формування архітектурного образу того чи іншого регіону України.

Бібліографічні видання ДНАББ ім. В. Г. Заболотного – важливе джерело популяризації документних ресурсів, які допомагають користувачу в здійсненні тематичних і персональних досліджень. Так, у 1998 році започатковано серію бібліографічних покажчиків «Видатні зодчі України», що репрезентують матеріали про життя й діяльність українських архітекторів, їхній внесок у формування архітектурного образу міст і сіл України. Серед таких видань: «Архітектор В. Г. Заболотний: біобібліографічний портрет (1898–1962)» (1998, 2016), «Владислав Городецький (1863–1930)» (1999), «Павло Федотович Альошин (1881–1961)» (2000), «Йосип Юлійович Каракіс (1902–1988)» (2002), «Архітектор Олекса Тацій (1903–1967)» (2003), «Бекетов Олексій Миколайович (1862–1941)» (2016), «Меленський Андрій Іванович (1766–1833)» (2016), «Григорович-Барський Іван Григорович (1713–1791)» (2016), «Асєєв Юрій Сергійович (1917–2005)» (2017), «Вербицький Олександр Матвійович (1875–1958)» (2018), «Неровецький Олександр Інокентійович (1884–1950): інженер, будівельник і вчений» (2020). Серед останніх біобібліографічних досліджень персоналій бібліотечними фахівцями укладено покажчики – «Кричевський Василь Григорович (1873–1952): архітектор, художник, педагог» (2024), «Моргилевський Іполит Владиславович (1889–1942): архітектурознавець, педагог» (2024), «Трегубова Тетяна Олександрівна (1937–2021): історик архітектури України XVI–XIX століть» (2024).

Одним із різновидів наукової та соціокультурної діяльності ДНАББ ім. В. Г. Заболотного є клуб «Національні святині», започаткований у 1999 році з метою популяризації творчої спадщини відомих і маловідомих архітекторів, зодчих, будівельників, мистецтвознавців, краєзнавців, істориків. У 2008–2017 роках на засіданнях клубу проходили заходи у межах соціально-бібліотечного проекту «Історія малих міст України». У процесі реалізації проекту було проведено 25 засідань, присвячених малим містам України, серед яких – Бар Вінницької області, Хотин Чернівецької області, Глухів Сумської області, Збараж Тернопільської області, Корсунь-Шевченківський Черкаської області, Галич Івано-Франківської області, Гадяч Полтавської області, Судак Автономної Республіки Крим, Очаків Миколаївської області, Жовква Львівської області, Зміїв Харківської області, Волноваха Донецької області, Овруч Житомирської області, Свалява Закарпатської області, Цюрупинськ (нині Олешки) Херсонської області, Ічня Чернігівської області, Корець Рівненської області, Полонне Хмельницької області, Кодима Одеської області, Новомиргород Кіровоградської області, Василівка Запорізької області, Верхньодніпровськ Дніпропетровської області, Любомль Волинської області, Вишгород Київської області, Олександрівськ Луганської області. Підсумком цього проекту стало видання 25 фундаментальних бібліографічних покажчиків серії «Малі міста України», в яких вміщено загальну характеристику міста, його географічне розташування, походження назви, основні

віхи історії, визначні пам'ятки архітектури й містобудування, садово-паркового мистецтва, культури, анотовану бібліографічну інформацію.

Серія бібліографічних покажчиків «Українські архітектурні стилі» представлена чотирма випусками – «Народна архітектура України (остання третина XIX – перша третина XX століття)» (2020), «Український архітектурний модерн (остання третина XIX – перша третина XX століття)» (2020), «Українське архітектурне бароко (середина XVII – XVIII століття)» (2021), «Українське архітектурне необароко (XX–XXI століття)» (2021). Видання містять інформацію про бібліографічні джерела, що сприяють дослідженню особливостей історії регіону через висвітлення практичних шляхів і технологічних витоків формування житлової, господарської, виробничої та сакральної народної архітектури, методів декоративно-художнього оздоблення будівель, становлення архітектурних стилів, діяльності провідних архітекторів, питань проєктування й будівництва, відбудови й сучасного стану архітектурних об'єктів, які належать до певного стилістичного напрямку. Серія репрезентує цінну інформаційну джерельну базу для розвитку досліджень з питань історії архітектури, що сприятиме вивченню архітектурної, культурної і краєзнавчої спадщини, виявленню можливостей збереження й відновленні культурного надбання, пошуку витоків автентичності й відновлення ідентичності національних традицій.

Слід зазначити, що серія не є першою спробою дослідження архітектурних стилів. Передвісником став бібліографічний покажчик «Барокко в архітектурі України» (1995), до якого увійшли джерела з питань дослідження типологічних і композиційних особливостей пам'яток архітектури XVII–XVIII століть Житомирщини, Київщини, Полтавщини, Сумщини, Харківщини, Черкащини, Чернігівщини.

У 2023 році започатковано нову серію бібліографічних покажчиків «Архітектурно-будівельна наука України», що знайомить з основними етапами становлення галузевої науки та діяльністю вітчизняних науково-дослідних установ. У 2026 році вийшов друком перший випуск серії – «Академія архітектури УРСР і передумови її створення (1943–1956)», матеріали якого репрезентують результати науково-дослідної роботи установ, що входили до складу Академії архітектури УРСР. Покажчик містить цінні матеріали краєзнавчої тематики. Це результати комплексних експедицій до різних регіонів і населених пунктів України, зокрема, Вінниччини, Волині, Дніпропетровщини, Донеччини, Закарпаття, Запоріжчини, Житомирщини, Київщини, Кіровоградщини, Луганщини, Львівщини, Миколаївщини, Одещини, Полтавщини, Сумщини, Херсонщини, Черкащини, Чернігівщини та ін. Об'єктами досліджень комплексних експедицій стали пам'ятки архітектури України, традиції народної архітектури й декоративно-ужиткового мистецтва, особливості житлового, громадського й

колгоспного будівництва, індивідуальне житло шахтових поселень, особливості забудови й благоустрою міст того чи іншого регіону.

З метою популяризації результатів бібліографічних досліджень матеріали оцифровані й доступні для перегляду користувачам через електронний каталог і на вебсайті в рубриках «Проекти ДНАББ ім. В. Г. Заболотного» і «Видання бібліотеки».

Висвітлення краєзнавчої проблематики стало темою низки наукових заходів. З 2003 року в ДНАББ ім. В. Г. Заболотного проходять щорічні Заболотнівські читання «Архітектурна та будівельна книга в Україні». У 2007 році темою наукових досліджень Заболотнівських читань стали «Українські краєзнавчі видання: проблеми, здобутки, перспективи». У 2009 році в ДНАББ ім. В. Г. Заболотного проведено круглий стіл на тему «Культурна, історична, архітектурна та природна спадщина Барської землі Поділля в контексті сталого просторового розвитку Європи», що продовжив дослідження у сфері культурного, соціокультурного, історичного розвитку регіону. У 2019 році одне із засідань бібліотечного клубу «Національні святині» було присвячено темі «Краєзнавча діяльність українського будівельника Д. В. Малакова», який все своє життя присвятив дослідженню і популяризації історії Києва і київських будівель, творчій спадщині відомих і маловідомих архітекторів.

У 2023 році ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, спільно з Департаментом культури і туризму Запорізької міськради і Баугауз-Інститут історії та теорії архітектури і планування (м. Веймар, ФРН), стала учасником інноваційного проєкту «Крихка спадщина: Портал архітектурного модернізму прифронтових та тимчасово окупованих територій», підтриманого Українським культурним фондом. Бібліотечний інформаційний ресурс став джерельною базою для дослідження архітектурного середовища й популяризації модерністської архітектури Донецької, Дніпропетровської, Запорізької, Луганської, Миколаївської, Одеської, Харківської і Херсонської областей кінця 1950–1980-х років. Результати дослідження архітектурної спадщини представлено в альбомі-каталозі «Крихка спадщина. Архітектурний модернізм Українського Півдня та Сходу: кінець 1950–1980-ті» (2023).

У 2025 році ДНАББ ім. В. Г. Заболотного стала інформаційним партнером культурно-мистецького проєкту «Українські обрії Амвросія Ждахи» також реалізованого за підтримки Українського культурного фонду. Етнографічно достовірно зафіксовані зразки декоративно-ужиткового мистецтва й побуту, ескізи, акварельні й графічні роботи стали унікальним інформаційним ресурсом для вивчення життя й творчої спадщини мистця. Виданий за матеріалами дослідження альбом-каталог «Українські обрії Амвросія Ждахи» (2025) є

важливим кроком на шляху збереження й популяризації мистецької і краєзнавчої спадщини українського художника, графіка, ілюстратора.

Особливо популярними серед користувачів ДНАББ ім. В. Г. Заболотного є чисельні соціокультурні заходи краєзнавчої тематики. Жваві дискусії серед відвідувачів викликають краєзнавчі лекції, які знайомлять з історією краю через призму архітектурної спадщини. Саме через збереження і популяризацію культурної спадщини ДНАББ ім. В. Г. Заболотного намагається бути центром документної пам'яті та культурної комунікації.